

ЎҒРИЛИК ЖИНОЯТИ ТУШУНЧАСИ, МОҲИЯТИ ВА ЖИНОИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ

Турдиев Сарвар Илхомович

Фаргона вилояти, Кува тумани ИИБ Ҳузуридаги
тергов бўлинмаси терговчиси, Подполковник
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8080726>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-June 2023 yil

Ma'qullandi: 23-June 2023 yil

Nashr qilindi: 26-June 2023 yil

KEY WORDS

Ўғрилик, ўзганинг мол-мулки,
моддий зарар, яширин
равишда талон-тарош
қилиш, ёддан чиққан мулк,
йўқотилган мулк,
квалификация.

ABSTRACT

Мақола орқали муаллиф ўғрилик жинояти тушунчаси, моҳияти ва жиноий-ҳуқуқий таҳлили, Ўзбекистон Республикасининг амалдаги жиноий, маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси ва юридик адабиётлардаги мавзуга оид келтирилган маълумотлар илмий таҳлил қилинган.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда суд-ҳуқуқ соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар инсонпарварлик принципларига асосланган ҳолда шахснинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш, унинг шаъни ва қадр-қимматини ҳурмат қилиш, жиноятларни тез ва тўлиқ очиш, жиноятдан жабр чеккан шахсларга етказилган зарарни қоплаш, айбсиз инсонлар жавобгарликка тортилмаслигини таъминлаш соҳасида бир қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2022 — 2026 йилларга мўлжалланган янги ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 26.03.2021 йилдаги ПФ-6196-сонли фармони, шунингдек, Президентнинг 20.01.2023 йилдаги «Ички ишлар органларини халқчил профессионал тузилмага айлантириш ва аҳоли билан янада яқин ҳамкорликда ишлашга йўналтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-10-сон қарорини қабул қилинишини ҳам бу борада амалга оширилаётган ижобий ҳаракатларни узвий давомидир.

Бироқ амалга оширилаётган ижобий ишларларга қарамасдан жиноятлар сони ва тури йилга йилга ортиб, янги турлари ва усуллари пайдо бўлаётгани қонунийликни таъминлаш, жиноятларни ўз вақтида фош этиш, ҳар томонлама, тўла ва холисона тергов қилиш, жавобгарликнинг муқаррарлиги принципини таъминлашда мавжуд чора-тадбирлар етарли эмаслигини кўрсатмоқда.

Бундай жиноят турларидан бири бу ўғрилик жинояти бўлиб, нафақат

Ўзбекистонда, бутун дунёда ҳам мулкни ва унга бўлган ҳуқуқни жиноий тажовузлардан қўриқлаш, унинг дахлсизлигини таъминлаш, мулк ҳуқуқига тажовуз қилувчи қилмишларга қарши курашиш долзарб аҳамият касб этмоқда.

Масалан, БМТ шарҳларига кўра «2010-2019 йилларда жаҳонда ҳар 100 минг кишига 862,4 та ўғрилик қайд қилинган, бунда ривожланаётган мамлакатларда – 354,3, ривожланганларда эса – 1370,5, яъни 3,9 маротаба кўпроқ. Минтақалар бўйича бу тафовутлар ўн олти карра кўпроқни ташкил қилган. Масалан, Ғарбий Европа ва Шимолий Америкада у 1580,3 та, Шарқий Европа давлатларида – 121,5 ва Лотин Америкасида – 95,6 тани ташкил қилган. 2019 йилда ўғрилик 2017 йилга нисбатан 21%га ўсганлиги»¹ ҳақидаги далиллар мулкни талон-торож қилганлик учун жавобгарликни такомиллаштириш, мазкур қилмишларни олдини олишнинг янги чоралари ва янада самарали механизмини ишлаб чиқиш, уларни профилактикасига алоҳида эътибор қаратиш зарурати мавжудлигидан далолат беради.

Ўзбекистон Республикасида 2009 йилда 6021 нафар, 2010 йилда 5535 нафар, 2011 йилда 6514 нафар, 2012 йилда 5641 нафар, 2013 йилда 5687 нафар, 2014 йилда 5890 нафар, 2015 йилда 7157 нафар, 2016 йилда 6543 нафар, 2017 йилда 8277 нафар шахснинг ўғрилик жинояти учун судланганлиги, мазкур жиноят турининг йилдан йилга ўсиб бораётганлигини кўрсатмоқда².

Мазкур таҳлилар асосида, ўғрилик жиноятининг олдини олиш, унга қарши курашиш масаласидан олдин ўғрилик жиноятининг тушунчаси, моҳияти ва жиноий ҳуқуқий тавсифини илмий жиҳатдан тадқиқ этишга ҳаракат қилдик.

Ўғирлик жиноятларнинг энг қадимий турларидан биридир. Бу ҳақда жамият давлат тараққиётининг турли даврларига оид манбаларда қайд этилган. Ўғрилик деганда ўзганинг мол-мулкни яширин равишда, пинхона яъни жабрланувчи ва бошқа шахслар йўқлигида ёки уларга билдирмасдан талон-торож қилиш тушунилади.

Ўзбек тилининг изоҳли луғатида ўғриликни, “**ўғирлик** – ўзганинг нарсасини хуфиёна олмоқ, олиб кетмоқ, қонунга хилоф равишда ўзлаштирмоқ” деб таъриф берилган³.

Муқаддас ислом динида эса “**ўғрилик**, оқил, болиғ, ҳақи йўқ ва ҳақ шубҳаси йўқ киши томонидан махсус миқдордаги молни, маълум беркитилган жойдан, махфий равишда олишидир»⁴ деб таъриф берилган.

Ўғрилик жиноятининг *объекти* – ўзгалар мулки, *объектив томони* ўзганинг мулкни яширин равишда эгаллаб олиш ҳисобланади.

Ўзганинг мулкни талон-торож қилиш қуйидаги иккита мезон асосида яширин деб топилади:

- 1) *объектив мезон*, яъни қилмиш шоҳидларининг айбдор томонидан содир этилаётган жиноий қилмишнинг асл моҳиятини англамаслиги ёки ўзганинг мулкни яширин равишда эгаллаётган айбдорда кўзлаган жиноий қилмишининг хусусиятини англашга объектив имконият мавжуд эмаслиги;
- 2) *субъектив мезон*, яъни айбдор ўзганинг мулкни яширин равишда эгаллаётганлиги ҳақида тасаввурга эга бўлиши.

¹ [United Nations crime analysis](https://www.un.org/). <https://www.un.org/>

² ИИВ маълумотлари. <https://iiv.uz/oz/opensdata>

³ Ўзбек тилининг изоҳли луғати. URL: https://ziyouz.com/books/uzbek_tilining_izohli_lugati

⁴ Ўғирлик – катта гуноҳдир. URL: <https://islom.uz>

Шу нуқтаи назардан ўзганинг мулкни талон-торож қилиш қуйидаги ҳолларда содир этилган бўлса, яширин ҳисобланади:

1) содир этилаётган қилмишни ҳеч ким кузатиб турмаган бўлса ва қилмиш содир этилаётган жойда ҳеч ким бўлмаса;

2) мулк жабрланувчи ёки бошқа бегона шахсларга сездирмасдан олинган бўлса;

3) мулк олинишини кузатиб турувчи жабрланувчи ёки бошқа шахслар содир этилаётган қилмишнинг хусусияти ва аҳамиятини тушунмаган бўлса;

4) айбдорнинг қилмишини кузатиб турган жабрланувчи ёки бошқа шахслар содир этилаётган қилмишнинг хусусиятига тўғри баҳо берса ва тушунсада, бироқ айбдор ушлаб олинмасдан, у ўзининг ҳара катларини яширин содир этияпман деб тасаввур қилса;

5) айбдорнинг қилмишини кузатиб турувчи ва ўзининг мавжудлигини яширмаётган у ёки бу шахслар содир этилаётган қилмиш хусусиятига тўғри баҳо берса ва тушунсада, бироқ улар айбдор учун бегона шахслар бўлмаса (яқин кишилар ёки қариндошлар).

Агар қилмишда айбдор ўзининг қариндошлари ёки танишларининг жим туриши, розилигини кўзда тутиб ёхуд имо-ишорали розилигини олиб, уларнинг кўз ўнгида ўзганинг мулкни олган бўлса, қилмиш яширин деб баҳоланади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, ухлаб ётган ёки ҳушидан кетган шахснинг мулкни ўғирлаш ҳам яширин талон-торож ҳисобланади.

Мулкни очикдан-очик ўғирлашни яширин равишда талон-торож қилишдан фарқлашда уни жабрланувчига қилинган зўрлик даражаси билан эмас, балки айбдор ҳаракатларининг хусусиятига кўра фарқлаш керак. Чунки аксарият ҳолларда айбдор ўзганинг мулкни жабрланувчига зўрлик ишлатилганидан сўнг олиб қўяди. Масалан, икки нафар шахс жабрланувчидан қасос олиш ниятида уни уриб дўппослаш пайтида жабрланувчи ҳушини йўқотгач, улардан бири жабрланувчининг қўлидаги соатини олиб кетади.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига мувофиқ, ўғриликни жиноий жавобгарлик назарда тутилган топилмаларни ўзлаштириб олишдан фарқлаш керак. Ушбу масалани ҳал қилишда, биринчидан, «мулкка эгалик қилиш ҳолатлари» тушунчасини ҳамда иккинчидан, «йўқотилган мулк» ва «мулкдорнинг ёдидан чиққан мулк» ўртасидаги фарқни аниқлаш лозим.

Агар йўловчи вокзалда оғир чемоданни муайян вақтга қаровсиз қолдириб, ошхонага ёки бошқа жойга бориб келган вақт мобайнида мазкур чемодан бегона шахслар томонидан эгалланган бўлса, шахснинг ҳаракатлари ўғрилик сифатида баҳоланиши керак.

Ёддан чиққан мулк мулкдор учун аниқ жойда бўлади ва у мулкни қайтариш ёки ўша жойга қайтиб бориш имкониятига эга бўлади.

Йўқотилган мулк – мулкдорга эгалик қилишнинг айнанлаштириш белгиларига эга бўлмаган ва мулкдор учун мулкнинг турган жойи номаълум бўлган мулкдир. Йўқотилган мулкни ўзлаштириб олиш жиноий жавобгарликни тақозо этмайди, бироқ мулкнинг эгаси фуқаровий-ҳуқуқий тартибда мулкни қайтариб олишни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

Топиб олинган мулкни яшириш, Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 62-моддасига асосан, яъни топиб олинган ёки тасодифан қўлга тушиб қолган мулкнинг қиймати энг кам иш ҳақининг уч бараваридан ортиқ бўлган ўзганинг мол-мулкни яшириш каби маъмурий жавобгарликка сабаб бўлади⁵.

Ўзгалар мулкни ўғрилик билан эгаллаш қилмиши айбдорнинг бу мулкдан ўз хошишича фойдаланган ёки уни ишлатиш имкониятига эга бўлган вақтдан бошлаб тугалланган ҳисобланади.

Субъектив томондан ўғрилик жинояти тўғри қасдда содир этилади.

Жиноятнинг *субъекти* 14 ёшга тўлган ақли расо жисмоний шахсдир.

Ўғрилик жиноятини квалификация қилиш қоидалари. Айбдор томонидан ўзганинг мулкни яширин талон-торож қилиш билан бошланган, лекин жабрланувчи ёки бошқа шахслар сезиб қолганига қарамай мулкка эгалик қилиш мақсадида уларнинг ҳаёти ва соғлиғи учун хавfli бўлмаган зўрлик ишлатиб ёхуд шундай зўрлик ишлатиш билан қўрқитиб қилинган ҳаракатлар *талончилик* деб; хужум қилинган, ҳаётиёки соғлиғи учун хавfli зўрлик ишлатилган ёхуд шундай зўрлик ишлатиш билан қўрқитилганда эса *босқинчилик* деб тавсифланади⁶.

Зўрлик ишлатиш ҳаракатлари айбдор томонидан ўзганинг мулкни яширин равишда талон-торож қилиш тугаганидан кейин қўлга тушишдан қутулиш мақсадида содир этилган бўлса, бундай ҳаракат талончилик ёки босқинчилик ҳисобланмайди. Зўрлик ишлатишнинг хусусияти ва келиб чиққан оқибатларига қараб қилмишни *ўғрилик* деб, бошқа жиноятларнинг ҳам белгилари бўлганида жиноятлар мажмуи сифатида тавсифлаш лозим.

Айбдор томонидан содир этилаётган воқеани тушуниб етиш қобилиятига эга бўлмаган (масалан, жуда кичик ёшдагилар, ақли норасолар, алкоғол ёки наркотик моддалардан кучли мастлик даражасида бўлган ёки ухлаб қолган) шахсларнинг мулкни ўғирлаш ўзганинг мол-мулкни яширин равишда талон-торож қилиш ҳисобланади.

Ўғрилик: а) жабрланувчининг кийими, сумкаси ёки бошқа қўл юкидаги ашёга нисбатан (киссавурлик); б) анча миқдорда; в) бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб; г) уй-жой, омборхона ёки бошқа хоналарга ғайриқонуний равишда кириб содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 169-моддаси иккинчи қисмининг тегишли бандлари билан квалификация қилинади⁷.

Жабрланувчининг эғнидаги кийим-кечаги, қўлида ёки бевосита ёнида бўлган сумка, чемодан ва бошқа анжомларидан содир этилган яширин талон-торож қилиш *киссавурлик* деб аталади ва Жиноят кодексининг 169-моддаси иккинчи қисмининг «а» банди билан квалификация қилинади.

Ўғрилик анча (энг кам ойлик иш ҳақининг юз бараваридан уч юз бараваригача бўлган) миқдордаги мулкни талон-торож қилиш билан боғлиқ ҳолда содир этилган бўлса, Жиноят кодекси 169-моддаси иккинчи қисмининг «б» банди билан квалификация қилинади.

⁵ Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси. <https://lex.uz/docs/97664>

⁶ Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 30.04.1999 йилдаги 6-сон “Ўзгалар мулкни ўғрилик, талончилик ва босқинчилик билан талон-торож қилиш жиноят ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисида” қарори

⁷ М.Рустамбаев. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳлар. Махсус қисм. - Тошкент: «Yuridik adabiyotlar publish», 2021. - 455 б.

Бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилган ўғрилиқ ҳаракатлари Жиноят кодекси 169-моддаси иккинчи қисмининг «в» банди билан квалификация қилинади. Ўғрилиқ жинояти содир этишни олдиндан келишиб олган икки ёки ундан ортиқ шахсларнинг ҳаракатлари бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тилбириктириб содир этилган жиноят сифатида баҳоланади.

Уй-жой, омборхона ёки бошқа биноларга ғайриқонуний равишда кирган ҳолда содир этилган ўғрилиқ Жиноят кодекси 169-моддаси иккинчи қисмининг «г» банди билан квалификация қилинади.

Уй – жойга (бинога, ҳонага) ғайриқонуний кириш бирдан-бирмақсад бўлиб қолмасдан, балки айбдорнинг бойлиқлар сақланаётган жойга ўғрилиқ қилиш ниятида кириб боришининг усули ҳисобланади. Шу сабабли, шахсда уй-жойга ғайриқонуний кириш мақсади уй-жой, бино ёки бошқа ҳонага киришдан аввал пайдо бўлиши керак. Агар айбдор ҳонага бошқа сабаблар билан кириб, сўнгра ўзганинг мулкани ўғирлаш мақсади юз берган бўлса, айбдорнинг ҳаракатлари Жиноят кодекси 169-моддаси иккинчи қисмининг «г» банди билан квалификация қилинмайди.

Махсус мосламалар (илгак, қармоқ, магнит, сўриб олувчи резинка ичаклар, қисқич кабилар)дан фойдаланиб ўзганинг мулкани эгаллаш мазкур уй-жой, омборхона ва бошқа ҳонага содир этилган талон-торожни квалификация қилиш белгисини ташкил этмайди.

Ўғрилиқ: а) такроран ёки хавfli рецидивист томонидан; б) компьютер тизимига рухсатсиз кириб; в) кўп миқдорда; г) нефть қувурларида, газ қувурларида, нефть ва газ маҳсулотлари қувурларида содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 169-моддаси учинчи қисмининг тегишли бандлари билан квалификация қилинади.

Ўғрилиқни такрорий деб баҳолаш учун ўғрилиқ жинояти турли вақтларда, шунингдек камида икки марта содир этилган бўлиши, айбдор ушбу жиноят учун аввал судланмаган бўлиши ҳамда ушбу жиноят учун жавобгарликка тортиш муддатлари ўтмаган бўлиши лозим. Агар шахс илгари содир этган жинояти учун қонуний тартибда жиний жавобгарликдан озод қилинган бўлса ёки жавобгарлик муддати ўтиб кетган бўлса, қилмиш такроран содир этилган деб квалификация қилинмайди.

Ўғрилиқ жиноятининг хавfli рецидивист томонидан содир этилиши шахс илгари ўғрилиқ жинояти учун ҳукм қилинганидан сўнг, ушбу жиноят учун судланганлик муддатлари ўтиб кетмасдан, қонунда белгиланган тартибда олиб ташланмай туриб яна ўғрилиқ жинояти содир этилганида келиб чиқади.

Ўғрилиқ жиноятини такрорий ёки хавfli рецидивист томонидан содир этилган деб квалификация қилиш учун айбдор илгари тамом бўлган ўғрилиқ жинояти содир этилган ёки унга суиқасд қилган, жиноятнинг бажарувчиси ёки бошқа иштирокчиси бўлганлигининг аҳамияти йўқ.

Компьютер тизимига рухсатсиз кириб, ўзганинг мулкани яширин талон-торож қилиш Жиноят кодекси 169-моддаси учинчи қисмининг «б» банди билан квалификация қилинади. Компьютер орқали ўғрилиқ содир этилганда айбдор компьютер тизимига яширинча кириб, ундаги мол-мулкни ўзи ёки бошқа шахсларнинг номига ўтказиши. Шунингдек, бу жиноятларни айбдор компьютер тизимига интернет тармоқлари орқали кириб содир этиши ҳам мумкин. Бу ҳаракатлар асосан яширинга содир этилади, шу сабабли ўғрилиқ сифатида баҳоланади.

Ўғрилик кўп (энг кам ойлик иш ҳақининг уч юз бараваридан беш юз бараваригача бўлган) миқдордаги мулкни талон-торож қилиш билан боғлиқ ҳолда содир этилган бўлса, бундай қилмиш Жиноят кодекси 169-моддаси учинчи қисмининг «в» банди билан квалификация қилинади.

Нефт, ва газ маҳсулотлари мамлакатимизнинг муҳим стратегик ресурси ҳисобланади. Улар талон-торож қилиниши давлатимизнинг иқтисодий салоҳиятига зарар етказиши. Шу нуқтаи назардан, нефт ва газ маҳсулотлари қувурларида содир этилган ўғрилик Жиноят кодекси 169-моддаси учинчи қисмининг «г» банди билан квалификация қилинади.

Нефт қувурлари деганда ишлов берилмаган нефтни қайта ишлаш учун муайян масофага етказишга мўлжалланган қувурлар тизими (иншоот) тушунилади. Нефт қувурлари таркибига қувур, насос қурилмалари станцияси ва нефт сақланадиган омборхона кирилади.

Газ қувурлари деганда ёнувчан газни қазиб олинадиган жойдан узоқ масофага (юз ва минг км) ташиш учун мўлжалланган иншоотлармажмуи тушунилади. Ўз хусусиятига кўра газ қувурлари қурилиш усулларига кўра, ерости, ерусти ва кўтарилган турларда бўлади.

Нефт ва газ маҳсулотлари қувурлари деганда ишлов берилмаган нефт ва газни қайта ишлаш натижасида олинган маҳсулотларни истеъмолчига етказиб бериш учун мўлжалланган иншоотлар мажмуи тушунилади.

Нефт ва газ маҳсулотлари этил авиабензини, автобензин, дизел ёқилғиси, мотор мойлари, табиий газ, газоконденсат ва бошқалар бўлиши мумкин.

Одатда нефт ва газ қувурларида, нефт ва газ маҳсулотлари қувурларида содир этиладиган ўғрилик тегишли қувурлар орқали ташилаётган нефт, газ ёки нефт ва газ маҳсулотлари қувурига ҳар қандай усулда ноқонуний уланиш орқали содир этилади. Шу билан бирга, ушбу жиноят нефт, газ ҳамда нефт ва газ маҳсулотларини тақсимлаш тармоғи, компрессор станцияларига тўғридан-тўғри ноқонуний уланиш йўли билан ҳам содир этилиши мумкин.

Нефт қувурларида, газ қувурларида, нефт ва газ маҳсулотлари қувурларида содир этилган ўғрилик натижасида мазкур қувурлар яроқсиз ҳолга келса, бундай қилмиш Жиноят кодексининг 169-моддаси иккинчи қисмининг «г» банди ва 255²-моддасининг тегишли қисмлари мажмуи бўйича квалификация қилинади.

Махсус транспорт воситалари ёки темир йўл цистерналари орқали ташилаётган нефт ва газ маҳсулотларига нисбатан содир этилган талон-торожлик умумий асосларда квалификация қилинади.

Ўғрилик: а) жуда кўп миқдорда; б) ўта хавfli рецидивист томонидан; в) уюшган гуруҳ томонидан ёки унинг манфаатларини кўзлаб содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 169-моддаси тўртинчи қисмининг тегишли бандлари билан квалификация қилинади.

Ўғрилик жуда кўп (энг кам ойлик иш ҳақининг беш юз баравари ва ундан кўп бўлган) миқдордаги мулкни талон-торож қилиш билан боғлиқ ҳолда содир этилган бўлса, бундай қилмиш Жиноят кодекси 169-моддаси тўртинчи қисмининг «а» банди билан квалификация қилинади.

Ўғрилик жинояти содир этилгунга қадар қонуний кучга кирган суд ҳукми билан ўта

хавфли рецидивист деб топилган шахсларнинг ҳаракатлари, агар унинг ўта хавфли рецидивист деб топилганлик ҳолати қонунда белгиланган тартибда олиб ташланмаган бўлса, айбдорнинг қилмиши Жиноят кодекси 169-моддаси тўртинчи қисмининг «б» банди бўйича квалификация қилинади.

Ўғрилик жинояти уюшган гуруҳ томонидан ёки унинг манфаатларини кўзлаб содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 169-моддаси тўртинчи қисмининг «в» банди билан квалификация қилинади.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, ўғрилик яъни ўзганинг мулкани яширин равишда талон тарож қилиш жиноятларнинг энг қадимги ва кенг тарқалган тури ҳисобланади.

Ҳуқуқ тартибот органлари ходимлари ўғрилик жиноятига қарши курашишда самарадорликка эришишлари учун унинг тушунчаси, моҳияти ва жиной-хуқуқий тавсифини яхши тушуниб олишлари ҳамда квалификация қилишда бошқа жиноят турларидан фарқини ажратиб олишлари муҳим ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2022 — 2026 йилларга мўлжалланган янги ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон Фармони
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 26.03.2021 йилдаги ПФ-6196-сонли фармони
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 20.01.2023 йилдаги “Ички ишлар органларини халқчил профессионал тузилмага айлантириш ва аҳоли билан янада яқин ҳамкорликда ишлашга йўналтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-10-сон қарори
4. United Nations crime analysis. <https://www.un.org/>
5. ИИБ маълумотлари. <https://iiv.uz/oz/opendata>
6. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. https://ziyouz.com/books/uzbek_tilining_izohli_lugati
7. Ўғрилик – катта гуноҳдир. <https://islom.uz>
8. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси. <https://lex.uz/docs/97664>
9. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 30.04.1999 йилдаги 6-сон “Ўзгалар мулкани ўғрилик, талончилик ва босқинчилик билан талон-торож қилиш жиноят ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисида” қарори
10. М.Рустамбаев. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳлар. Махсус қисм. - Тошкент: «Yuridik adabiyotlar publish», 2021. - 455 б